

obrazovanje poljoprivrednika uz rad u sr hrvatskoj

rudolf mažuran

uvod

—→ Obrazovanje poljoprivrednog stanovništva jedno je od značajnih i sve aktualnijih područja društvene i obrazovne politike u nas. U tom širem okviru od posebnog je značenja obrazovanje u okviru programa proizvodnje hrane, za što se naša zajednica opredijelila posljednjih godina, čineći u tom smislu konkretne napore da sustavom mjera stvori pozitivnu društveno-ekonomsku i političku podlogu za njegovu realizaciju.

50

Najnovija situacija odnosa u agroindustrijskom kompleksu može biti tek povod za razmatranje pitanja obrazovanja poljoprivrednika. Problem je očito mnogo složeniji i dublji, pa se ova tema ne može vezivati isključivo za aktualnost jednoga ili skupine programa koji postaju društveno interesantni u pojedinim etapama društveno-ekonomskog razvitka. Zato pitanje obrazovanja poljoprivredne populacije treba razmotriti u kontekstu cjelokupnosti razvoja proizvodnih snaga našega društva te položaja poljoprivredne proizvodnje u ukupnoj reprodukciji, kao i položaja poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu.

Naime, počevši od godine 1974. naše je društvo u znaku novih odnosa, inauguriranih novim *Ustavom* (1974) i *Zakonom o udruženom radu* (1976). U znaku tih novih odnosa nalaze se i individualni poljoprivrednici, a u *Ustavu* i *Zakonu o udruženom radu* nalazi se slijedeća temeljna odredba koja se tiče njihova položaja:

»Poljoprivrednik i član njegova domaćinstva koji se bavi poljoprivredom imaju na osnovi toga svoga rada u načelu isti položaj i u osnovi ista prava i obveze kao i radnici u udruženom radu društvenim sredstvima.«²⁾

Što se njihova obrazovanja tiče, u *Ustavu* se pored ostaloga kaže:

»Građani imaju pravo da, pod jednakim uvjetima utvrđenim zakonom, stječu znanja i stručnu spremu na svim stupnjevima obrazovanja, svim vrstama škola i drugim ustanovama za obrazovanje.«³⁾

Polazeći od ovih osnovnih premisa može se zaključiti da se individualnom poljoprivrednom sektoru otvaraju nove mogućnosti. A obrazovanje je (a posebno obrazovanje uz rad) samo jedan od faktora s ne baš malom ulogom u tom procesu.

Značaj obrazovanja uz rad za individualne poljoprivrednike proizlazi iz nekoliko slijedećih činjenica:

— tim bi se obrazovanjem smanjilo zaostajanje općeobrazovne razine seoskog u odnosu na ostalo stanovništvo;

— uklonio bi se nedostatak u kontinuitetu sustavnog obrazovanja poljoprivrednika analogno obrazovanju društvenih struktura;

— dominantnost individualnog sektora u proizvodnji hrane zahtijeva viši stupanj obrazovanja u postupku proizvodnje, bez tradicionalne opterećenosti;

— prodor tehnoloških, organizacionih i drugih inovacija u poljoprivredu toliko je izražen u posljednjoj deceniji da ih naš prosječni poljoprivrednik, s niskim obrazovnim nivoom, ne može prihvatiti;

— u našoj se društvenoj zajednici zbivaju složene promjene; te promjene zahtijevaju osposobljene radnike i seljake koji bi ih mogli razumjeti i aktivno učestvovati u njihovu rješavanju.

Napori koji se čine u SR Hrvatskoj u organiziranju obrazovanja poljoprivrednika uz rad — kojim bi se prevladali spomenuti problemi, imaju svoj značaj u ukupnim nastojanjima za unapređenjem rada i života u selu.

neka iskustva iz prošlosti

Već u vrijeme drugog svjetskog rata organi narodne vlasti na području Jugoslavije vodili su brigu o proizvodnji hrane za potrebe partizanskih odreda i naroda na oslobođenom teritoriju. Pri tom se vodilo računa i o obrazovanju proizvođača — u cilju ostvarivanja veće proizvodnje. Za te potrebe korišteni su poljoprivredni stručnjaci (agronomi i veterinari u prvom redu), koji su organizirali različite oblike edukacije nejednakog trajanja i intenziteta, ovisno o prilikama u pojedinim lokalitetima. Ovo je obrazovanje obično bilo smješteno u kontekst šireg obrazovanja stanovništva (zdravstvenog, kulturnog) i drugih oblika prosvjećivanja.

Osnivanjem ZAVNOH-a i njegovih pojedinih odjela, rad na obrazovanju stanovništva u Hrvatskoj postao je još organiziraniji. U tom smislu značajna je i konferencija privrednih stručnjaka, što ju je organizirao ekonomski odjel ZAVNOH-a u Otočcu; u radu ove konferencije bile su zastupljene (uz ostale) i poljoprivredna, veterinarska i šumarska struka. Kako piše učesnik ove konferencije, N. Rapajić:

»Za poljoprivredne stručnjake konferencija je prihvatila osnovne zadatke izložene u referatu:

1) Namjera nam je da u ovome radu obradimo neke aspekte obrazovanja individualnih poljoprivrednika uz rad u SR Hrvatskoj. Pri tom će biti riječi prvenstveno o onima koji su udruženi i koji objektivno čine potencijal za udruživanje rada i sredstava a u okviru *Zakona o udruženom radu* sankcioniranim organizacionim oblicima udruživanja.

2) *Zakon o udruženom radu*, član 31, stav 1.

3) *Ustav SFRJ*, član 165. stav 3.

1. Organizacija poljoprivredne i prehrambene obavještajne službe, obrada prikupljenih podataka i donošenje zaključaka na osnovu provedenih stručnih analiza stanja, potreba i mogućnosti;
2. Proučavanje opće poljoprivredne problematike svoga područja i pojedinih seljačkih gospodarstava;
3. Programiranje naprednih mjera u poljoprivrednoj proizvodnji i poljoprivredno prosvječivanje naroda;
4. Provođenje mjera za unapređenje poljoprivrede;
5. Suradnja u prehrambenim komisijama radi pomoći stručnim savjetima;
6. Vođenje dnevnika rada i poljoprivredne evidencije.⁴⁾

Ubrzo zatim održane su tzv. stručne konferencije u pojedinim dijelovima Hrvatske: u Kutjevu za područje Slavonije, u Lokvama za Gorski Kotar, Hrvatsko primorje i Istru, u Čazmi za područje Hrvatskog zagorja i Podravine, u Splitu za područje Dalmacije, te u Glini s temama za cijelu Hrvatsku. Na njima se raspravljalo o pitanjima organiziranja poljoprivredne službe, o poljoprivrednom prosvječivanju, o poljoprivrednoj statistici, ratarstvu, voćarstvu, gnojidbi, veterinarstvu, ribarstvu, pčelarstvu, o kadrovima za poljoprivrednu službu, itd.

Sve je to bila priprema za unapređivanje poljoprivredne proizvodnje u ratnim uvjetima, a također i poratnim uvjetima — u oslobođenoj zemlji.

Iz toga perioda (1944. i 1945. godine) poznat je i »Ustav kurseva«, kao oblik obrazovanja stručnih kadrova i poljoprivrednih proizvođača. Pored stručnih predavanja o pojedinim proizvodnjama u poljoprivredi, poznati su i tzv. domaćinski kursevi koje su polazile seoske djevojke i žene, a bili su organizirani i kursevi za obuku traktorista i za održavanje strojeva.

U vezi s veterinarskim kursevima S. Rapić piše:

»Na oslobođenom području Federalne Hrvatske prošlo je kroz veterinarske kurseve preko 300 kandidata. Nikakve sumnje nema da su izvršili svoju dužnost i da su našem stočarstvu i našem narodu svojim radom izvršili veliku uslugu.«⁵⁾

O domaćinskim je kursevima D. Kopač pisala:

»Kursevi su trajali tri mjeseca. Polaznice su učile osim općeobrazovnih predmeta, pčelarstvo, peradarstvo, povrtlarstvo, mljekarstvo i higijenu, te ručni rad s krojenjem. Najveća pažnja bila je posvećena pripremi i iskorišćivanju onih namirnica, koje selo slabije pozna i malo upotrebljava, jer ih ne zna prirediti.«⁶⁾

Polaznici kurseva bili su prvenstveno iz redova seoske omladine, koja je trebala preuzeti glavni teret snabdijevanja stanovništva i vojske hranom, a trebala se pripremati i za obnovu poljoprivrede poslije rata.

Već se u tom vremenu trasiraju osnove razvoja dvaju sektora naše poljoprivrede: društvenog i privatnog, s time da je naglasak bio na stalnom jačanju društvenog sektora — kako po zemljišnim površinama tako i po kvantitetu i kvalitetu proizvodnje.

U naporima ostvarivanja ekonomske i političke nezavisnosti zemlje već se prvim petogodišnjim planom inaugurira koncepcija industrijalizacije, koja se najdirektnije odražava na poljoprivredu, a posebno na individualni sektor. Tako dolazi i do ubrzanog procesa deagrarizacije (jer je program industrijalizacije zahtijevao velik broj manuelne radne snage), a selo je sve do današnjih dana ostalo značajna rezerva radne snage, iz koje se regrutiraju mladi kadrovi za djelatnosti izvan poljoprivrede, pa su i obrazovne mjere i programi bili usmjereni takvim potrebama i takvim ciljevima. Zbog toga je (naročito u početku) trebalo posvetiti veliku pažnju obrazovanju odraslih, njihovoj prekvalifikaciji ili, bolje rečeno, njihovu osposobljavanju za nepoljoprivredna zanimanja, uz istovremeno redovno obrazovanje djece i omladine za potrebe brzog industrijskog razvitka zemlje.

obrazovna razina poljoprivrednog stanovništva i pokušaji njegova stručnog osposobljavanja

U individualnom sektoru poljoprivrede sve je manje sposobne radne snage za teške poljoprivredne poslove, ali je ima još uvijek dovoljno (ako ne i previše) za racionalniju poljoprivrednu proizvodnju. Stoga se još i danas kada u SR Hrvatskoj ima oko 25% poljoprivrednog stanovništva, govori o agrarnoj prenaseljenosti.

Individualno poljoprivredno stanovništvo slabije je obrazovano od ostalog stanovništva, a nisko mu je i stručno obrazovanje. Rutina koja se oslanja na tradiciju, te stihijska primjena znanja i informacije iz novina ili od susjeda i potomaka, glavne su saznajne osnove u individualnih poljoprivrednika.

Tabelarni podaci potvrđuju konstataciju o zaostajanju procesa obrazovanja stanovništva koje se nalazi izvan gradskih sredina. Naime, dok je 4,1% gradskog stanovništva nepismeno (63.488 nepismenih u odnosu na ukupno 1.557.634 osobe koje žive u gradskim naseljima) u izvangradskim (dakle seoskim naseljima) postotak nepismenih je tri puta veći — 12,4% (275.030 nepismenih u odnosu na 2.224.310 stanovnika koji žive izvan gradskih naselja).

Uočljiv je i izuzetno visok postotak nepismenosti žena u izvangradskim naseljima — čak 17,8%. Ovo ima svoje višestruke posljedice u seoskoj sredini, gdje žena sve više preuzima proces proizvodnje i cjelokupnu reprodukciju gospodarstva od muškarca koji je migrirao u pravcu grada i inozemstva.

4) Nikica Rapajić: »Organizacija poljoprivrede na oslobođenom području Hrvatske za vrijeme NOB-e 1941—1945«, u knjizi *Organizacija poljoprivrede u NOB-i u Hrvatskoj 1941—1945*, Zagreb, Poljoprivredni nakladni zavod, 1955, str. 41.

5) Stjepan Rapić: »Veterinarstvo u NOB-i« u knjizi *Organizacija poljoprivrede u NOB-i u Hrvatskoj 1941—1945*, Zagreb, Poljoprivredni nakladni zavod, 1955, str. 73.

6) Dušanka Kopač: *Poljoprivredna nastava*, Zagreb, Poljoprivredni nakladni zavod, 1955, str. 93.

Tabela 1

Nepismeni u SR Hrvatskoj prema starosti i spolu, 1971. godine

Dobna skupina	Gradska	Ostala naselja		
	naselja	Ukupno	Muško	Žensko
Ukupno nepismenih	63.488	275.030	69.285	205.747
10 — 14	1.614	4.710	2.476	2.234
15 — 19	894	2.726	1.377	1.349
20 — 34	3.845	14.069	4.087	9.982
35 — 49	10.638	50.207	9.623	40.584
50 — 64	18.209	99.562	24.147	75.415
65 i više	21.163	98.422	25.059	73.363
<i>Struktura:</i>				
% od ukupnog	4,1	12,4	6,5	17,8
10 — 14	2,5	1,7	3,6	1,1
15 — 19	1,4	1,0	2,0	0,7
20 — 34	6,1	5,1	5,9	4,9
35 — 49	16,8	18,3	13,9	19,7
50 — 64	28,7	36,2	34,8	36,7
65 i više godina	33,3	35,8	36,2	35,7

Izvor: *Statistički bilten 864*, Beograd, SZS, 1974, str. 24—25 (tabela 2—3).

Osim toga zapaža se da je naglašenija nepismenost u dobnim skupinama iznad 20 godina za seosko stanovništvo, a upravo su te dobne skupine poljoprivrednih proizvođača koji manje ili više ostaju trajno raditi na zemlji, dok dobne skupine do 20. godine još imaju šansu za zapošljavanje izvan poljoprivrede.

Obrazovna struktura seoskog stanovništva također je nepovoljna i ukazuje na zaostajanje u odnosu na gradsko stanovništvo. Primjerice, dok je u gradskim naseljima bez školske spreme 9,4% stanovnika, u ostalim ih je naseljima čak 24,1%, ili četvrtina od ukupnog broja stanovnika koji žive u izvangradskim naseljima. U gradskim naseljima živi 35,1% stanovnika sa četiri razreda osnovne škole, a u ostalima 54,1%. Nadalje, dok u gradskim naseljima imamo 18,6% stanovnika s nekom od škola za KV i VKV radnike, u izvangradskim ih je naseljima tek 6,8% (tabela 2).

Promatrajući podatke prema višem stupnju obrazovanja, dolazimo do zaključka o sve većem raskoraku u stupnju obrazovanja seoskog i gradskog stanovništva: znatno je manje učešće stanovništva s višim i visokim obrazovanjem u seoskim nego u gradskim sredinama. I ovdje su seoske žene u nepovoljnijem položaju jer čine najneobrazovaniji dio društva (tabela 2).

Uz ostale faktore ovakvo se stanje direktno odražava na proizvodne i druge učinke sela.

Uz poljoprivredne kombinatne, zadruge, prehrambenu industriju, industriju repromaterijala i strojeva za poljoprivredu, koji su također organizirali neke oblike osposobljavanja individualnih poljoprivrednika, svojedobno su značajnu ulogu u tome imale veterinarske i poljoprivredne stanice. Međutim posljednjih godina taj oblik osposobljavanja doživljava stagnaciju, a naročito u poljoprivrednim stanicama koje su u konstantnom opadanju (od 84 koliko

Tabela 2

Stanovništvo SR Hrvatske staro 10 i više godina, prema školskoj spremi i spolu, 1971. godine

Školska sprema	Gradska naselja		Ostala naselja		— u %	
	N	%	N	%	% muških	% ženskih
Ukupno	1.557.634	100,0	2.224.310	100,0	100,0	100,0
Bez školske spreme	145.819	9,4	535.607	24,1	16,9	30,0
4 razreda OS	546.762	35,1	1.202.820	54,1	55,1	53,1
Osnovna škola	254.886	16,4	255.642	11,5	12,1	11,0
Škola za KV i VKV radnike	289.786	18,6	152.122	6,8	11,8	2,2
Gimnazija	75.540	4,8	17.658	0,8	0,8	0,8
Škola za srednji stručni kadar	127.500	8,2	35.950	1,6	1,8	1,4
Više škole	35.992	2,3	11.350	0,5	0,6	0,4
Fakulteti i visoke škole	67.975	4,4	6.401	0,3	0,5	0,1

Izvor: Statistički bilten 864, Beograd, SZS, 1974, str. 24—25.

ih je bilo prije desetak godina u SR Hrvatskoj, njihov je broj smanjen na svega 16 u 1977. godini). Slično se događalo i s organizacijom mladih zadrugara i učeničkih zadruga.

No pokušaj stručnog osposobljavanja individualnih poljoprivrednika vidimo u okviru klubova naprednih poljoprivrednika iz kojih se regrutiraju rekorderi u proizvodnji. Nadalje, u okviru domaćinskih tečajeva osposobljavaju se domaćice za pripremu hrane i organiziranje domaćinskih poslova, te za proizvodnju u kućnoj radinosti (izrada košara, pletenje, vezenje itd., a što se naročito njeguje u Međimurju, i Podravini). Da je bio izgrađen konzistentniji koncept obrazovanja poljoprivrednika u prošlosti, vjerojatno bi i narodna sveučilišta odigrala značajniju ulogu u tome, jer su se objektivno mogla za to iskoristiti, već i zbog činjenice što se nalazila u većini općinskih centara Hrvatske.

Sve što je dosada bilo učinjeno, dobrodošlo je ako je pripomoglo većoj proizvodnji u individualnom poljoprivrednom sektoru. No sve to još uvijek ne možemo ocijeniti dovoljnim. To što je činjeno bilo je prije svega vezano za sam proces rada, kako bi se dobila jeftinija, obimnija i kvalitetnija proizvodnja, za što su — osim samog poljoprivrednika — bile zainteresirane i radne organizacije koje trebaju sirovinu za izgradnju preradbenih kapaciteta i tržište. Pri tome se nije imala na umu potreba potpunijeg obrazovanja poljoprivrednika kao radnika u udruženom radu, sa svim njegovim potrebama da se uključi u društvene tokove i da postane agens svih društvenih procesa, prije svega samoupravnih — na osnovi novih dohodovnih odnosa na relaciji individualni poljoprivrednik — udruženi rad.

novi pristup obrazovanju poljoprivrednika u sr hrvatskoj

U narednoj etapi društveno-ekonomskog razvitka, koju karakterizira nov način organiziranja poljoprivrednika u Ustavom predviđene oblike organiziranja i uspostavljanje novih odnosa između samih poljoprivrednika i radnika u udruženom radu, bilo je nužno pokrenuti pitanje obrazovanja poljoprivrednika kao preduvjet boljih rezultata u individualnoj poljoprivrednoj proizvodnji.

Zbog toga je o ovome pitanje u SR Hrvatskoj bilo govora na više društveno-političkih skupova. I trideseta sjednica Predsjedništva CK SK Hrvatske (održana 8. prosinca 1975. godine) bila je posvećena problemima razvitka individualnog poljoprivrednog sektora. U zaključcima s te sjednice stoji:

»Zadatak je zadružnih saveza da rade na unapređenju proizvodnje, obrazovanja poljoprivrednika, afirmiranju štedno kreditnih službi u zadružnim organizacijama i da osiguraju šire društveno uključivanje poljoprivrednika u integralni sistem udruženog rada...«⁷⁾

Na drugoj skupštini Zadružnog saveza Hrvatske usvojen je konkretan program unapređenja poljoprivredne proizvodnje i program obrazovanja individualnih poljoprivrednika. O tim pitanjima raspravljalo se i na trećoj redovnoj skupštini početkom 1977. godine, kada je pored ostalog rečeno:

»Značajan doprinos za uspješno prihvaćanje ZUR-a od samih individualnih poljoprivrednih proizvođača već do sada je u našoj Republici, u dijelu gdje je praktično organiziran, dao sistem obrazovanja poljoprivrednika uz rad, pa je i iz tog razloga potrebno intenzivno raditi u zadružnim savezima, u udruženom radu i odgovarajućim SIZ-ovima na primjeni toga sistema na cijelom teritoriju SRH-e putem postojećih školskih poljoprivredno-zadružnih centara i dr. institucija, osposobljenih za takve zadatke.«⁷⁾

Prema tome već se nalazimo u položaju da ocjenjujemo prve rezultate ostvarenja usvojenog programa obrazovanja poljoprivrednika. No prije toga nužno je dati nekoliko napomena o samom sustavu toga obrazovanja.

Prvo, u razradi sustava pošlo se od zatečenog stanja u pogledu stupnja obrazovanosti individualnih poljoprivrednih proizvođača, pa se paralelno s razradom profila zanimanja izradio odgovarajući program za završetak osmogodišnjeg školovanja onih poljoprivrednika koji nisu završili osmogodišnju školu, tako da bi sustav bio primjenjiv na sve one poljoprivrednike koji su zainteresirani za proces obrazovanja.

Drugo, na osnovi analize strukture proizvodnje individualnog sektora za potrebe tržišta već je izvršen izbor osnovnih zanimanja I stupnja u poljoprivredi.⁹⁾

Treće, utvrđeni su izvršitelji programa obrazovanja a to su srednje poljoprivredne škole i poljoprivredni centri. Mogućnost obrazovanja data je i svim drugim institucijama čiji kadrovi obavezno prolaze kroz prethodni andragoški seminar.

Četvrto, utvrđen je način osiguranja financijskih sredstava za izvođenje obrazovnog programa, a to je dio sredstava što ih je za usmjereno obrazovanje uplaćivao individualni poljoprivredni sektor — 4% na katastarsku osnovicu. (Dakle, poljoprivrednici su i ranije uplaćivali ta sredstva, ali ih u nedostatku odgovarajućeg programa obrazovanja nisu koristili, već su koristili drugi korisnici.)

Peto, definiran je obuhvat obrazovanja ne samo po zanimanjima (horizontalno), već i po stupnju obrazovanosti (vertikalno), čime je data mogućnost individualnim poljoprivrednicima da se obrazuju do najviših stupnjeva stručnosti, ovisno o njihovim individualnim mogućnostima.

7) *Aktualni problemi individualne poljoprivrede SR Hrvatske*, Zagreb, Zadružna štampa, 1976, str. 38—39. (Točka 6 Programa).

8) Rudolf Mažuran: »Zadaci individualnog poljoprivrednog sektora i njegovih organizacija u provedbi ZUR-a«, referat na Trećoj redovnoj skupštini ZSH-e (Zagreb, Zadružna štampa, 1977).

9) *Zanimanja I stupnja u poljoprivredi*: 1. proizvođač žitarica; 2. proizvođač krmnog bilja; 3. proizvođač industrijskog bilja; 4. proizvođač sjemena; 5. uzgajatelj goveda; 6. uzgajatelj svinja; 7. peradar; 8. uzgajatelj ovaca, koza i krznaša; 9. pčelar; 10. lovni privrednik; 11. vinogradar; 12. podrumar; 13. voćar; 14. uzgajatelj južnog voća; 15. povrtlar; 16. cvjećar; 17. hortikularni radnik; 18. proizvođač aromatskog i ljekovitog bilja; 19. skladištar ratarskih proizvoda; 20. skladištar voća i povrća; 21. skladištar živežnih namirnica animalnog porijekla; 22. skladištar gnojiva i zaštitnih sredstava. (*Usp. Programske osnove stručnog osposobljavanja radnika u poljoprivredi*, Zagreb, Andragoški centar, 1976.)

Šesto, za regije u centralnom dijelu Hrvatske konstituiran je poseban OSIZ za zadrugarstvo u okviru SIZ-a za obrazovanje kadrova u poljoprivredi i prehrambenoj industriji. Također se nastoji i u drugim regijama formirati takve OSIZ-e.

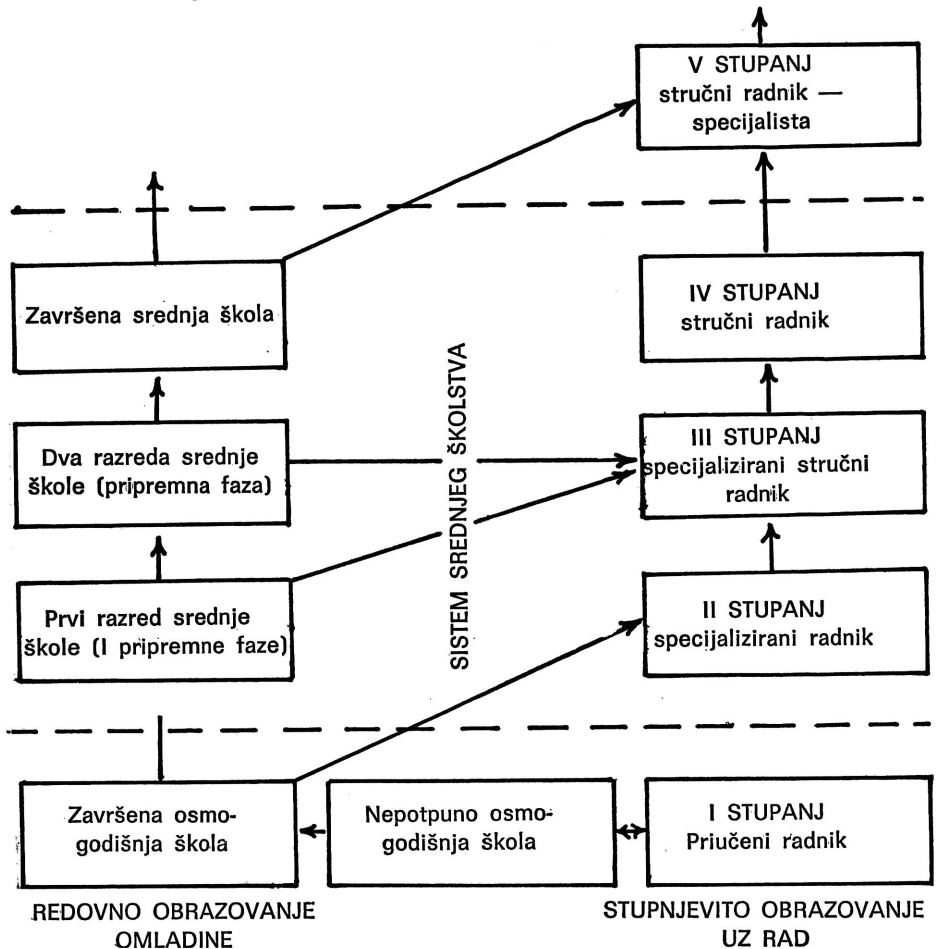
Sedmo, pripremljeni su profili zanimanja i stupnjevi obrazovanja na način da je uspostavljena odgovarajuća veza između redovnog obrazovanja i stupnjevito obrazovanja uz rad, te mogućnost prelaska omladine iz redovnog obrazovanja u obrazovanje uz rad, što je prikazano na dijagramu 1.

Osmo, izvršene su i druge radnje koje su vezane uz materijalno osiguranje funkcioniranja cjelokupnog sustava, kao i radnje u vezi s profilom fakultetski obrazovanih poljoprivrednih stručnjaka koji bi radili u specifičnim seoskim uvjetima.

Iz prijedloga nastavnog plana može se zaključiti da se radi o potpunom sustavu obrazovanja individualnih poljoprivrednika, te da to obrazovanje čini sastavni dio ukupnog obrazovanja, čime se bitno mijenjaju svi dosadašnji oblici obrazovanja poljoprivrednika. S primjenom sustava započelo se već u 1976. godini.

Dijagram 1

Shematski prikaz povezanosti redovnog obrazovanja sa stupnjevitim obrazovanjem uz rad i mogućnost prelaska omladine iz redovnog u obrazovanje uz rad

*prvi rezultati
i program do 1980. godine*

Već 1976. godine započelo se s procesom obrazovanja na području regije Karlovac, a zatim Gospić, Varaždin, Bjelovar i Zagreb. U toj godini bilo je planirano da će program prvog stupnja proći 3.300 polaznika u SR Hrvatskoj (što se uglavnom i ostvarilo).

U nastavku će biti riječi o prvim rezultatima ove obrazovne akcije, i to na osnovi iskustava u nekim općinama.

Na području općine Vrginmost organizirano je 25 obrazovnih grupa s ukupno 545 polaznika. Za obrazovanje uz rad poljoprivrednici su pokazali velik interes, i to kako mladi tako i stariji; naime, broj upisanih bio je dvostruko manji od broja zainteresiranih. Najveći interes je u omladine u dobi između 15 — 25 godina, nešto manji je u poljoprivrednika u dobi 25 — 50 godina (u prvoj ih skupini ima 197, a u drugoj 306); iznad 50 godina života interes naglo pada, ali ipak postoji.

Grupu koja je organizirana u Vojniću čini 22 polaznika, a cilj joj je da polaznike osposobi za zanimanje govedara. Polaznici ove grupe su muškarci: od njih 22 svega ih 6 ima osnovno obrazovanje; devetorica su vlasnici zemljišta s površinom preko 5 ha, a trinaestorica imaju manju površinu; 50% ih ima traktor; vozački ispit imaju svega dvojica (i to zbog toga što su ispitu pristupili radi drugih interesa, izvan poljoprivredne proizvodnje); većina polaznika (17 njih) izjasnila se za nastavak obrazovanja, bilo za više zanimanja (po horizontali), bilo za više stupnjeve obrazovanja (po vertikali).

Uočeno je da se poljoprivrednici vrlo povoljno izražavaju o primijenjenom sustavu obrazovanja, kako o stručnom dijelu, tako i o dijelu općeg obrazovanja. Posebno ih zanimaju suvremene teme, kao npr. aktualna agrarna politika prema selu i provedba Zakona o udruženom radu.

Zahvaljujući ovom obrazovanju izvjestan broj poljoprivrednika je za relativno kratko vrijeme, i uz minimalna materijalna sredstva — koja uostalom sami daju, osposobljen za određena zanimanja, odnosno za veću proizvodnju hrane. Uz to je bitno promijenjen njihov stav prema društveno-ekonomskim odnosima u selu. To se izražava i u činjenici da su oni postali kvalificirani nosioci novih ideja, a zahvaljujući svom obrazovanju oni više nisu pasivni slušatelji, već aktivan agens novih odnosa. Njima više nije potreban tumač današnje politike, već konkretna akcija za provedbu te politike.¹⁰⁾

Dodajmo da je prema programu do 1980. godine¹¹⁾ predviđeno da se u SR Hrvatskoj u ovaj sustav obrazovanja uključi 33.860 indivi-

10) Tome u prilog navedimo jedan primjer: na Konferenciji svih društveno-političkih organizacija u Vrginmostu 1977. godine, na inicijativu ovih poljoprivrednika prihvaćen je stav za organiziranje novih poljoprivrednih zadruga, za udruživanje poljoprivrednika u izgradnji zajedničkih škola, u zajedničkoj nabavci mehanizacije i drugim akcijama.

11) Program obrazovanja poljoprivrednika uz rad prihvaćen je po skupštinama Zadružnog saveza Hrvatske i SIZ-a za obrazovanje u poljoprivredi i prehrambenoj industriji u 1977. godini.

Tabela 3

Predviđeni broj polaznika po zajednicama općina u SR Hrvatskoj 1976—1980. g*	B r o j p o l a z n i k a				Ukupno — u apsolutnom iznosu
	1976.	1977.	1978.	1979.	
Zajednica općina					
GZO Zagreb	120	240	260	280	200
ZO Zagreb	440	880	960	1.060	1.160
Bjelovar	480	960	1.060	1.160	1.280
Varaždin	300	600	660	720	800
Karlovac	260	520	580	640	700
Gospić	200	400	440	480	540
SIZ Zagreb	1.800	3.600	3.960	4.340	4.780
Osijek	680	1.360	1.500	1.640	1.800
Rijeka	160	320	360	400	440
Split	440	880	960	1.060	1.160
Sisak	220	440	480	520	560
SR Hrvatska	3.300	6.600	7.260	7.960	8.740
					33.860

*) Kod izračunavanja broja polaznika računato je da bi svaka obrazovna grupa brojala 20 individualnih poljoprivrednih proizvođača.

dualnih poljoprivrednika (tabela 3). Bilo bi to od velike koristi za provođenje aktualne agrarne politike u selu. No izvjesno je da to još uvijek neće biti dovoljno u odnosu na postojeće potrebe za stručnim kadrom u poljoprivredi.¹²⁾

zaključak

Na osnovi prethodnih razmatranja o položaju individualnog poljoprivrednog sektora SR Hrvatske i obrazovanju individualnih poljoprivrednika može se izvući nekoliko osnovnih zaključaka:

1. U poratnom periodu seljaštvo je bilo rezervoar iz kojega se (što direktnim transferom, što redovnim školovanjem) regrutirao značajan dio radničke klase, koji je svoju egzistenciju nastavio ostvarivati u izvanpoljoprivrednim zanimanjima (tabela 3).

2. Individualnom poljoprivrednom sektoru nije poklonjena ista pažnja kao društvenom sektoru poljoprivrede i ostalom udruženom radu. Seljak je praktično bio bez sustava obrazovanja za zanimanja u svojim uvjetima rada, čime je značajno onesposobljen za primjenu moderne tehnologije u poljoprivrednoj proizvodnji, pa su mu i rezultati rada osjetno zaostajali.

3. *Ustav i Zakon o udruženom radu* tretiraju položaj seljaka načelno i općenito (znači i na području obrazovanja) na jednak način kao i položaj radnika u udruženom radu, a zavisno o doprinosu u ostvarivanju dohotka. To predstavlja elementarnu pretpostavku za početak organiziranog obrazovanja poljoprivrednika za konkretna zanimanja u individualnom poljoprivrednom sektoru.

4. Novim pristupom individualnom sektoru poljoprivrede želi se likvidirati zaostajanje ovoga sektora za ostalim društvenim strukturama. Upravo je to pretpostavka za viši stupanj osposobljenosti za proizvodnju hrane — za koji je s jedne strane izražen jasan društveni interes, dok je s druge to pretpostavka za osposobljavanje seljaka kao ravnopravnog člana da adekvatno svome radnom doprinosu preuzima i one funkcije u društvu koje su sankcionirane Ustavom.

5. Za uspješan nastavak obrazovanja poljoprivrednika uz rad u SR Hrvatskoj, pored svih izvršenih organizaciono-tehničkih priprema, nužno je održati predviđenu razinu financijskih sredstava kao minimuma za egzistenciju te djelatnosti. Međutim složenost problema na tome području, te potreba bržeg razvitka novih samoupravnih odnosa u cjelini udruženog rada — a u vezi s tim i položaja sela, objektivno nalaže veće angažiranje financijskih sredstava. Čini se da bi bilo potrebno sva sredstva što ih izdvaja individualni sektor za usmjereno obrazovanje zadržati u toj namjeni, ukoliko

12) Podsjetimo da će 1981. godine iz kontingenta poljoprivredne omladine (15 — 25 godina) od oko 120.000 njih 50.000 biti na školovanju za nepoljoprivredna zanimanja. To govori da će te godine samo iz te dobne grupe biti oko 70.000 potencijalnih interesenata za proces obrazovanja za poljoprivredna zanimanja. Naravno, sve njih je nemoguće obuhvatiti sustavom poljoprivrednog obrazovanja iz jednostavnog razloga što za to nema dovoljno sredstava.

u društvu ne postoji mogućnost za angažiranje dodatnih sredstava radi ubrzanja ovoga procesa.¹³⁾

6. Zajedničkim naporima Zadružnog saveza Hrvatske, odgovarajućih SIZ-ova i OSIZ-a, društveno-političkih organizacija i društvenih ustanova (školskih centara i sl.) učinjeni su tek prvi koraci u rješavanju ovoga pitanja i postignuti izvanredno dobri rezultati. To samo još više obvezuje na dogradnju započetog posla »u hodu« u cilju potpunog ostvarivanja plana obrazovanja poljoprivrednika u nas.

■
13) Dosada je individualni sektor bio bez svih svojih sredstava za obrazovanje zbog nepostojanja koncepcije i konkretnih programa obrazovanja, pa su raspoloživa sredstva trošena za obrazovanje radnika u udruženom radu.